

4. Občanské právo hmotné

Pojem:

Občanské právo hmotné (x občanské právo procesní)

je souhrn právních norem, které komplexně upravují postavení fyzických a právnických osob (lidmi organizovaných právních útvarů) a jejich vzájemné soukromoprávní vztahy -) ide o odvětví soukromého práva

-) účastníci mají **rovné postavení** = soukromoprávní vztah (jedna strana nic nenařizuje druhé)
x veřejnoprávní vztah (veřejné právo)

Typy vztahů, které upravuje občanské právo:

- Majetkové
- Osobnostní (vyplývají z práva na ochranu osobnosti -) základní lidské právo)

Subjekty občanskoprávních vztahů:

- Fyzické osoby (lidé)
- Právnické osoby (organizace a orgány)
- Stát

Atributy subjektů občanskoprávních vztahů:

Atributy fyzických osob:

- **Právní osobnost** (věk: 0 – smrt u všech lidí) – dříve způsobilost k právům a povinnostem, tj: schopnost nést práva a povinnosti
- **Svéprávnost** - lze nabýt už před 18. rokem – dříve způsobilost k právním úkonům, tj: schopnost činit **právní úkony** – **pokud není svéprávnost, pak zastoupení – zákonný zástupce, zástupce ustanovený soudem = opatrovník**
 -) lze soudem přiznat před 18. rokem
 -) U FO lze omezit (nebo měkčí instituty: nápomoc při rozhodování, zastoupení členem rodiny)

Omezení svéprávnosti

- Oproti minulosti, kdy bylo možné člověka úplně zbavit způsobilosti k právním úkonům, nyní umožněno pouze **omezení svéprávnosti**. K tomu lze přistoupit jen v zájmu člověka, jehož se to týká, po jeho odborném posouzení a s plným uznáním jeho práv a jeho osobní jedinečnosti. Omezit svéprávnost člověka může jen soud. V rozhodnutí o omezení svéprávnosti jmenuje soud člověku **opatrovníka**.

Rozhodnutí o omezení svéprávnosti **nezbavuje člověka práva samostatně právně jednat v běžných záležitostech každodenního života.**

- Jen pokud nestačí „nápomoc při rozhodování“ anebo „zastoupení členem rodiny“

Při výběru opatrovníka přihlídnou soud k přání opatrovance, k jeho potřebě i k podnětům osob opatrovanci blízkých, sledují-li jeho prospěch.

- I bez souhlasu opatrovance, ale jen v jeho zájmu
- **Veřejný opatrovník – nenajde-li se soukromý**
- **Řízení dle zákona o zvláštních řízeních soudních**

Nápomoc při rozhodování

- Nápomoc při rozhodování je jedno z podpůrných opatření
- Věk alespoň 18 let
- Potíže samostatně právně jednat, ale nehrozí vážná újma
- Většinou duševní porucha
- Soud ustanovuje „podpůrce“

„Právně jednáme, třeba když si pronajmeme byt, požádáme o důchod nebo si něco většího koupíme v obchodě. Mezi právní záležitostmi nepatří rozhodnutí, co si oblečeme, s kým se budeme vídat, jestli budeme kouřit nebo půjdeme na výlet“.

- **Podpůrce** - může být jiný člověk nebo právnická osoba (sociální služba nebo nezisková organizace).
- Podpůrců může být i více (Jedním podpůrcem může být třeba matka, která bude pomáhat s vyřizováním záležitostí na úřadech, a druhým kamarád podporovaného, který bude nápomocen při uzavírání pracovních, nájemních a dalších smluv)
- Pouze se souhlasem podporovaného
- **Co dělá podpůrce:** psychická podpora, pomoc v rozhodnutí, porady, doprovody na jednání – i když s jednáním podporovaného nesouhlasí, jsou platná (může se ale obrátit na soud a iniciovat řízení o jeho neplatnost)
- **Co nedělá podpůrce:** nezastupuje, nejedná za podporovaného

- Postup získání podpůrce: dohoda mezi stranami (ústní, písemná) -) schválí na návrh jedné strany soud. Soud také může podpůrce odvolat.

Zastoupení členem domácnosti

- Další podpůrné opatření vedle nápomoci při rozhodování
- Stejně důvody i postup získání zástupce – dohoda mezi stranami -) schválí soud/ příp. odvolá
- Vždy v zájmu zastupovaného
- Kdo může být zástupce: **příbuzný** (nemusí žít ve společné domácnosti) nebo **osoba** žijící ve spol. domácnosti **min. 3 roky**
- Zástupců může být více, v konkr. věci ale musí jednat jeden

Rozdíl od nápomoci v rozhodování:

- Zástupce přímo jedná za zastupovaného v právních záležitostech. Jeho jednání **má právní následky**. Při jednání vždy musí dbát o ochranu zájmů, naplňování práv, a pokud to jde, také představ a přání zastupovaného.
- Zástupce zastupuje jen v **běžných záležitostech – posuzováno individuálně – viz. poměry, výše příjmů, judikatura – ne : prodej nemovitosti, souhlas s lékařským úkonem**

Atributy právnických osob:

- **Právní osobnost** (od okamžiku vzniku - do okamžiku zániku)
- **Svéprávnost** – nemá (chybí volní a rozumová složka), jedná vždy v zastoupení – **ze zákona = statutární orgán (např. jednatel), na základě plné moci (advokát)**

Právnícké osoby

= organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost

Kde je to upraveno:

- Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§§ 118 – 418)
- Zákon č. 90/2012 Sb., o obchodních korporacích
- Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících

Účel právnické osoby

- Veřejný nebo soukromý zájem
- Vždy posuzováno dle činnosti hlavní
- Je zakázáno založit PO za účelem
 - popření či omezení práv osob pro národnost, pohlaví, rasu atd.
 - rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti
 - podpory násilí
 - výkonu veřejné správy bez zákonného zmocnění

PO mají právo uvést do názvu „veřejně prospěšná společnost“ – kdy?

- Definice veřejné prospěšnosti popsána v NOZ
- Není důležitá právní forma PO
- Veřejně prospěšná je PO, která
 - přispívá svou činností k obecnému blahu
 - na činnosti PO mají vliv jen bezúhonné osoby
 - majetek z poctivých zdrojů
 - hospodárné využití jmění k veřejně prospěšnému účelu

Základní dělení právnických osob

• **Korporace** (= společnosti)

- **obchodní korporace** - veřejná obchodní společnost
 - komanditní společnost
 - akciová společnost
 - společnost s ručením omezeným
 - družstvo
 - (speciální, např. Evropská společnost apod.)

- spolky
- odborové organizace
- politické strany
- církve

– tvořeny osobní složkou

• Fundace

- nadace
 - nadační fondy

– tvořeny majetkovou složkou

- Ústav – propojení majetkové a osobní složky

Ustavení a vznik PO

- zakladatelským právním jednáním (uzavření zakladatelské smlouvy u s.r.o.)
- zákonem (vznik automaticky na základě konkrétního zákona)
- rozhodnutím orgánu veřejné moci
- jiným způsobem, který stanoví jiný právní předpis

Kdy vzniká PO?

PO vzniká dnem zápisu do **veřejného rejstříku** – **registrační princip**

- Při ustavení zákonem vzniká PO dnem nabytí jeho účinnosti (nestanoví-li zákon den pozdější)

Veřejný rejstřík

- Nutno odlišovat od veřejných seznamů (např. katastr nemovitostí, patentový rejstřík, apod.)
- Zákon o veřejných rejstřících – sjednocení hmotných i procesních pravidel
- Veřejné rejstříky jsou vedeny Krajskými soudy

– Obchodní rejstřík

- Spolkový rejstřík
- Nadační rejstřík
- Rejstřík ústavů
- Rejstřík obecně prospěšných společností
- Rejstřík společenství vlastníků jednotek

www.justice.cz

Hlavní prameny občanského práva hmotného:

- Ústava ČR
- Listina základních práv a svobod
- **Zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů**
- Autorský zákon
- Zákon o vynálezech, průmyslových vzorech a zlepšovacích návrzích
- a další.....

Občanský zákoník – systematika

- **Obecná část** - obsahuje normy pro všechny části OZ
 - Definuje subjekty občanskoprávních vztahů, FO, PO, zastoupení, věci, právní skutečnosti (promlčení, prekluze)
 -) zde v části o FO upravena **Práva osobnostní** – právo na ochranu osobnosti =
 - Život
 - Důstojnost
 - Zdraví
 - Vážnost
 - Čest
 - Soukromí
 - Podoba
 - Jméno
 - Duševní a tělesná integrita

dále se skládá ze čtyř základních částí:

Právo rodinné

- manželství – práva a povinnosti, vznik a zánik
- rodičovství, rodičovské povinnosti, osvojení

- náhradní rodinná péče – pěstounství, poručenství

Práva absolutní majetková

- věcná práva - právo vlastnické
- práva k věcem cizím
- právo dědické

Práva relativní majetková

- Právní úprava závazků – obecná ustanovení
- Jednotlivé smlouvy
- závazky z porušení práva - např. odpovědnost za způsobenou škodu

Závěrečná, přechodná ustanovení

Ochrana osobnosti

- ochrana tzv. osobnostních práv –
- **vše, čím se člověk projevuje navenek** ve vztahu ke svému okolí, a to jak po stránce fyzické, tak po stránce duchovní a duševní.
-
- Osobnostní práva - spjata s jedinečnou osobností jedince
- **vrozená, daná pro celý život, společná každému člověku.**
- nabýváme **narozením**, nemůžeme se jich během života vzdát, nemůžeme je nikomu převést, ani nemohou být promlčena
- zanikají až **smrtí člověka**
- Stát tato práva jednotlivcům neuděluje, pouze je uznává, respektuje, naplňuje a zabezpečuje jejich ochranu
-) = **základní lidská práva**
- ústavně zaručená základní práva = spadají **pod ústavní ochranu**, podmínky pro jejich výkon a ochranu **upravují jednotlivé zákony, zejména občanský zákoník.**

Mezi osobnostní práva poté řadíme:

- Právo na osobní svobodu
- Právo na tělesnou integritu
- Právo na soukromí a rodinný život
- Právo na podobu
- Právo na ochranu jména

- Právo na ochranu cti a důstojnosti

Právo na ochranu osobnosti je tedy široký a různorodý soubor dílčích práv

- Právo na ochranu osobnosti člověka je **právem**, které má **absolutní povahu**, působí **tedy erga omnes** (vůči všem)

Pokud je toto právo dotčeno, má poškozený tyto nároky:

- Zápůrčí nárok = zdržovací
- Restituční nárok = odstraňovací
- Satisfakční nárok = morální satisfakce (omluva..), peněžitá
- Nárok určovací = veřejné konstatování, že bylo osobnostní právo porušeno
- Zvláštní nároky (nárok na odpověď, nárok na dodatečné vysvětlení apod.)
- Nárok na náhradu škody (ev. nemajetkové újmy)

Nároky se prolínají, poškozený může požadovat více kompenzací

Omezení osobnostních práv

- lze připustit na základě -
- **souhlasu dotčené osoby** (např. svolení k pořízení fotografie)
- **zákona - tzv. zákonných licencí**

-) například zachytit jakýmkoli způsobem **podobu člověka** tak, aby jej bylo možné podle zobrazení ztotožnit, popřípadě rozšiřovat tuto podobu, je možné jen **na základě svolení dotyčné osoby**. Zákon přitom nepředepisuje pro toto svolení žádnou formu, k jeho udělení tak může dojít např. i mlčky. Svolení se ovšem **nevyžaduje**, jestliže se podobizna nebo obrazový záznam pořídí nebo použije k **výkonu nebo ochraně práv nebo oprávněných zájmů jiných osob** (např. nahrávka pro účely soudního řízení) nebo k **vědeckým nebo uměleckým účelům** (např. obrazový záznam zákroku k lékařskému výzkumu) apod.

-) Stejně tak je to například s právem na **soukromí člověka**

- Nikdo nesmí zasáhnout do soukromí jiného

výjimky:- **souhlas dané osoby**

- **- zákonný důvod**
- Zejména nelze narušit jeho „soukromé prostory“, což je pojem širší než obydlí člověka, a zahrnuje tak například i místo, kde dotyčný vykonává svou profesi (např. kancelář). Soukromý život člověka **nelze nijak sledovat** nebo o tom **pořizovat zvukový či obrazový záznam**. Stejně jsou chráněny i písemnosti osobní povahy (do ní spadá

například i pracovní korespondence). Občanský zákoník však k zajištění veřejného zájmu na informacích **ve prospěch zpravodajství** stanoví **zákonnou licenci** pro použití obrazových a zvukových záznamů a projevů osobní povahy, ale i další zákonné licence.

Při omezení osobnostních práv vždy platí **Zásada proporcionality (přiměřenosti)**

Zásah do osobnostních práv však **nesmí být nikdy nepřiměřený**, a to ani tehdy, jestliže k němu dochází na základě tzv. zákonné licence. Tyto zákonné licence nemohou být využívány v rozporu s účelem, k němuž slouží, a bezdůvodně na úkor osobnosti dotčeného člověka. Je-li zásah shledán jako nepřiměřený, jde o neoprávněný zásah, ač by jednání bylo jinak samo o sobě přípustné.